

*Czy warto promować zdrowie polskich
nauczycieli?
(diagnoza psychospołecznych warunków pracy)*

Jacek Pyżalski
Krzysztof Puchalski

Instytut Medycyny Pracy w Łodzi
Krajowe Centrum Promocji Zdrowia w Miejscu Pracy
www.promocjazdrowiawpracy.pl
whpp@imp.lodz.pl

Ramy formalne

- Badania zrealizowano w ramach projektu nr 1.R.06 pt.:

Pozytywne i negatywne elementy psychospołecznego środowiska pracy w szkole przemoc w relacji nauczyciel – uczeń

- Finansowanie: Program Wieloletni Narodowego Centrum, Badań i Rozwoju pn. „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy”

Zespół realizujący – IMP w Łodzi

- dr J. Pyżalski, dr E Korzeniowska, dr K. Puchalski (Krajowe Centrum Promocji Zdrowia w Miejscu Pracy)
- dr D. Merecz, dr A. Mościcka, mgr M. Drabek (Zakład Psychologii Pracy)
- dr Z. Józwiak (Zakład Fizjologii Pracy i Ergonomii)

Dlaczego taki projekt?

- Profesje pomocowe – dobrostan psychospołeczny przekłada się na jakość pracy (relacji międzyludzkich)
- „Atomizacja” problematyki psychospołecznych warunków pracy nauczycieli
- Brak kompleksowej diagnozy na reprezentatywnej próbie
- Poważne dyskusje systemowe (ale oczywiście też potoczne/medialne) i dyskusje nad rozwiązaniami praktycznymi często w oparciu o stereotypy (np. selekcja negatywna), a nie badania
- Problem relacji nauczyciel-uczeń: częste przejawy paniki moralnej
- Wcześniejsze doświadczenia badawcze

Jak badaliśmy?

- Reprezentatywna ogólnopolska próba (**N=1214**)
- Na pierwszym etapie losowano placówki. Na drugim etapie doboru wylosowano nauczycieli. Operatem doboru była lista nauczycieli w wylosowanych szkołach. Dobór nauczycieli nastąpił według schematu losowego prostego z jednakowym prawdopodobieństwem wyboru.
- Pełen etat
- **85,24%** próby kobiety, a **14,76%** – mężczyźni.
- Średni staż pracy w oświacie wynosił 16,2 lat ($SD = 9,25$).

Jak badaliśmy?

- Przeszkoleni ankieterzy wyspecjalizowanej firmy badawczej (PBS DGA z Sopotu) prowadzili wywiady z wylosowanymi nauczycielami. Wywiady odbywały się na terenie szkół i trwały zwykle po kilkadziesiąt minut każdy. Braki danych w poszczególnych pytaniach nie przekraczają 2%. Odsetek odmów udziału w badaniu był niższy niż 1%.

Od teorii do praktyki

- Rozwiązania przeciwdziałające niekorzystnemu wpływowi pracy na nauczyciela
- Poziom jednostkowy i organizacyjny

Książka

Publikacja omawia badania zrealizowane przez Instytut Medycyny Pracy w Łodzi na losowej próbie ponad 1200 nauczycieli szkół publicznych z całego kraju. W książce przedstawiono wyniki aktualnej diagnozy stanu pozytywnych (salutogennych) i negatywnych (stresorów) czynników środowiska pracy nauczycieli. Dane uzupełniono o analizę jakości relacji nauczyciel – uczeń, także w zakresie przemocy w tym wymiarze. Omówiono również konsekwencje oddziaływania warunków pracy na nauczycieli, w tym poziom wypalenia zawodowego. Publikacja zawiera także propozycje praktycznych rozwiązań w kwestii redukcji ujemnego wpływu środowiska pracy nauczyciela na jego dobrostan.

pod redakcją
Jacka Pyżalskiego
i Doroty Merecz

Psychospołeczne warunki pracy polskich nauczycieli

Pomiędzy wypaleniem
zawodowym
a zaangażowaniem

Psychospołeczne warunki pracy polskich nauczycieli

9788375874822

impuls

Zamówienia prosimy kierować na adres:
Oficyna Wydawnicza „Impuls” – Dział Handlowy
tel./fax: (12) 422 41 80, 422 59 47
e-mail: impuls@impulsoficyzna.com.pl
www.impulsoficyzna.com.pl

impuls

impuls

Wybrane wyniki

Ranking stresorów

1. **Zbyt małe zarobki w stosunku do nakładu pracy**
2. **Programy/ plany nauczania przeładowane**
3. **Mały wpływ na to co realizuję w placówce**
4. **Stan pomieszczeń socjalnych**
5. **Zbyt dużo uczniów**
6. **Rywalizacja**
7. **Brak wsparcia przełożonych**
8. **Brak wsparcia ze strony współpracowników**

Konsekwencje

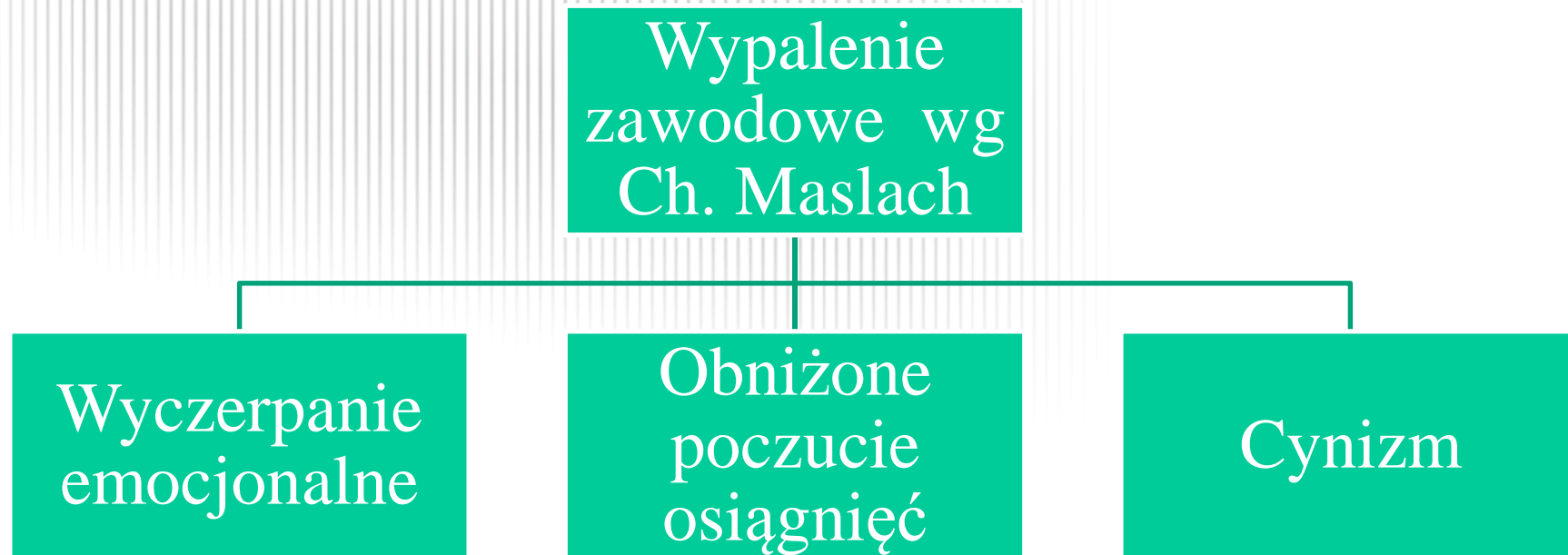

Subiektywne odczuwanie obciążeń

	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć
Czy zgadza się Pan(i) ze stwierdzeniem że obciążenia w zawodzie nauczyciela są relatywnie wyższe niż w innych zawodach?	48	38	6	2	6

Wypalenie zawodowe

Wypalenie zawodowe

	CAŁA PRÓBA		KOBIETY		MĘŻCZYŹNI	
	Średnia	Odchylenie standardowe	Średnia	Odchylenie standardowe	Średnia	Odchylenie standardowe
Wyczerpanie emocjonalne	9,32	6,26	9,38	6,35	8,97	5,71
Cynizm	4,47	4,59	4,34*	4,53*	5,24*	4,87*
Obniżone osobiste zaangażowanie	27,26	6,93	27,36	6,92	26,72	6,98

Interpretacja

- Wyniki nie są alarmujące w relacji do innych grup zawodowych w Polsce
- Średnia nie wystarczy – por. wcześniejsze wyniki badań
- Wyniki są wysokie na tle innych krajów
- Generalnie brak związków z wiekiem i stażem pracy (wyjątek poczucie osiągnięć osobistych)
- Brak różnic między placówkami (wyj. szkoły podstawowe)

Zaangażowanie

- ...przeciwieństwo wypalenia zawodowego traktuje się zaangażowanie (*workengagement*) rozumiane jako pozytywny, związany z pracą stan charakteryzujący się energią działania (*vigor*) oraz poświęceniem (*dedication*) swoim obowiązkom zawodowym. Poświęcenie pojmuje się tutaj jako poczucie znaczenia, entuzjizm i chęć podejmowania wyzwań (Hakanen i in., 2006). Zatem energetyczność można traktować jako przeciwieństwo wyczerpania emocjonalnego, a poświęcenie jako przeciwieństwo depersonalizacji (cynizmu) (Hakanen i in., 2006).

Zaangażowanie

	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć
Czy, gdyby jeszcze raz dokonywał(a) Pan(i) wyboru zawodu byłby to ponownie zawód nauczyciela?	37	41	11	3	9

Fizyczne warunki pracy

Pomieszczenia i wyposażenie

	nie	tak
Korytarze lub schody w szkole są wąskie i panuje na nich ścisk.	78%	22%
Pokój nauczycielski jest niewystarczająco duży, aby wszyscy podczas przerw czuli się wygodnie.	67%	33%
W szkole nie mam odpowiednich mebli, żeby przechować potrzebne materiały lub przedmioty osobiste.	75%	25%
Meble, z których korzystam w szkole są niewygodne (np. źle wyprofilowane krzesło).	82%	18%

Hałas i oświetlenie

	nie	tak
Podczas pracy w szkole jestem często narażony na dotkliwy hałas.	37%	63%
Pomieszczenia, w których pracuję w szkole są źle oświetlone.	89%	11%
Pomieszczenia, w których zwykle pracuję charakteryzują się złymi warunkami klimatyzacyjnymi (panuje w nich np. zbyt wysoka lub niska temperatura, brak jest świeżego powietrza).	89%	11%

Higiena i stan pomieszczeń sanitarnych/socjalnych

	nie	tak
Toalety dla personelu są w kiepskim stanie technicznym.	84%	16%
Czystość pomieszczeń, w których muszę pracować pozostawia wiele do życzenia.	85%	15%
Brak jest w toaletach dla personelu niezbędnych środków czystości.	89%	11%
Estetyka stołówki szkolnej jest kiepska.	87%	13%

Wsparcie społeczne

Ze strony dyrektora

Mój dyrektor jest osobą która	nieprawda	prawda
Wpiera gdy mam problemy osobiste	14%	86%
Sprawiedliwie ocenia pracę	14%	86%
Liczy się z moją opinią	12%	88%
Rozmawia ze mną o moich problemach zawodowych	11%	89%
Dobrze organizuje pracę personelu	10%	90%
Sensownie doradza w sprawach zawodowych	8%	92%
Dostosowuje doskonalenie zawodowe do potrzeb nauczycieli	9%	91%
Wspiera w trudnych sytuacjach z rodzicami	9%	91%
Zapewnia odpowiednie wyposażenie szkoły	7%	93%
Jest prawdziwie zaangażowana w swoją pracę	6%	94%

Ze strony innych nauczycieli

Jak wielu kolegów z pracy	większość	nieliczni	nikt
Pożycza materiały, książki potrzebne do pracy	73%	26%	1%
Wysłucha, pocieszy gdy mam problemy z uczniami	70%	28%	2%
Wspiera młodych nauczycieli	73%	27%	0%
Udziela przydatnych rad	69%	30%	1%
Aktywnie pomaga gdy mam kłopoty z uczniami	59%	40%	1%
Cieszy się z moich sukcesów	59%	39%	2%
Pomaga w pracy w trudnych sytuacjach osobistych	57%	41%	2%
Pomaga gdy trzeba wykonać większą pracę na rzecz szkoły	48%	49%	3%
Cieszy się moim zaufaniem	42%	55%	3%
Jest autorytetem w zawodzie	59%	39%	2%
Ma inspirujące pomysły dydaktyczne i wychowawcze	50%	49%	1%

Mobbing i wrogie zachowania

DEFINICJE:

Wg. **Leymanna** mobbing to

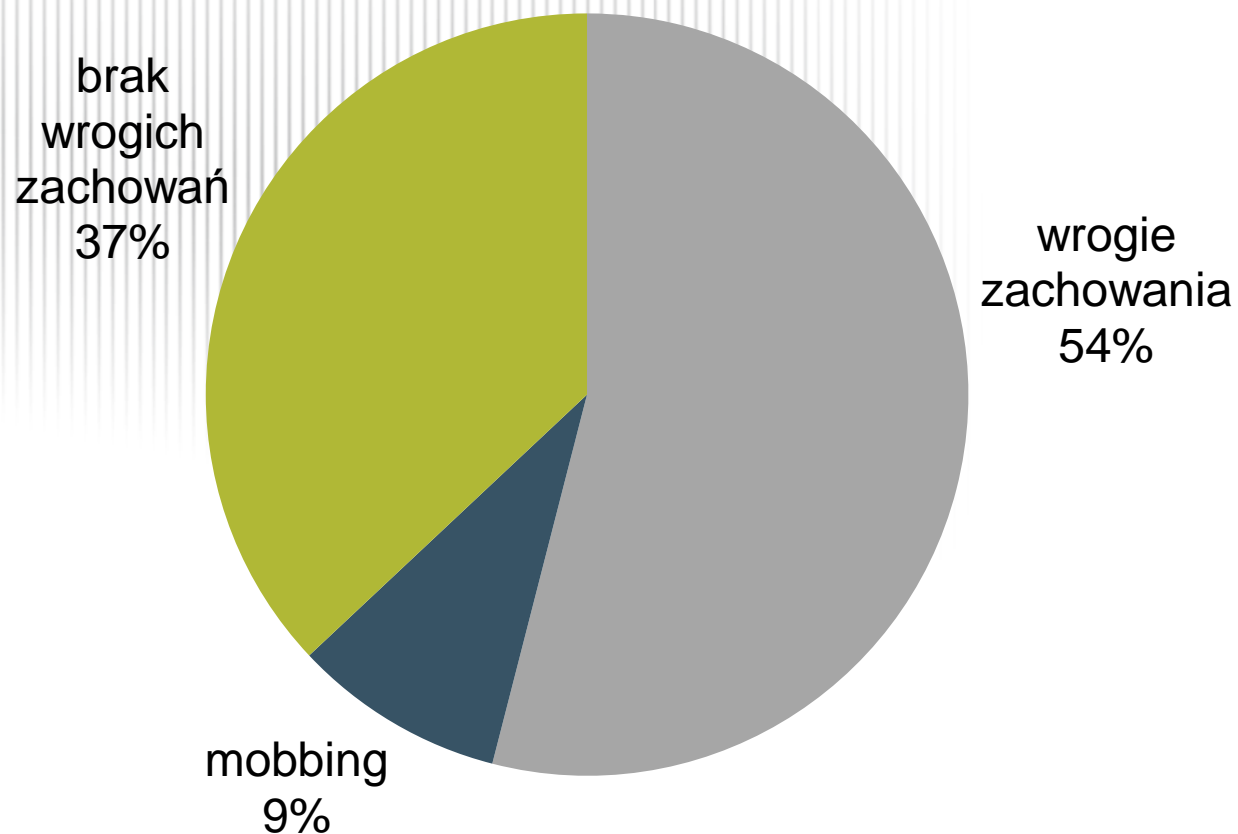
„terror psychiczny w miejscu pracy, który angażuje wrogie nastawienie i nieetyczne komunikowanie się (stosowanie w codziennych kontaktach w ramach stosunku pracy obelg, wyzwisk, pomówień, oszczerstw, krzyku, itd.) systematycznie podtrzymywane przez jedną, bądź kilka osób w stosunku do innej, co w konsekwencji spycha ofiarę do pozycji uniemożliwiającej jej obronę.

Działania te zdarzają się często (co najmniej raz w tygodniu) i trwają przez dłuższy okres czasu (co najmniej pół roku).

Z uwagi na czas trwania i częstość, maltretowanie to skutkuje zaburzeniami w sferze psychiki, zdrowia fizycznego i funkcjonowania społecznego ofiary.” (Leymann, 1996)

Procentowy rozkład narażenia badanych nauczycieli na wrogie zachowania i mobbing

	zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie
Stosowanie kar cielesnych w szkole powinno być zabronione w każdej sytuacji.	69	21	7	3
Nauczyciel powinien mieć więcej środków do dyscyplinowania uczniów.	46	39	10	4
Problemy wychowawcze wynikają z tego, że uczniowie mają więcej praw od nauczycieli.	39	33	20	8
Są uczniowie w stosunku do których działają jedynie ostre słowa lub krzyk.	20	44	26	10
Aby w szkole panował porządek uczeń powinien chociaż trochę bać się nauczyciela.	17	33	33	17
Są uczniowie w stosunku do których kary cielesne wydają się być jedyną metodą.	11	19	23	47

Co trzeci nauczyciel czuje się
zmęczony psychicznie po
spotkaniach z rodzicami uczniów i
uważa, że rodzice uczniów nie
wspierają pracy szkoły

Podsumowanie

- Konsekwencje – nie alarmujące globalnie, jednak poważne w przypadku konkretnych osób, placówek
- Poważne problemy, np. mobbing dotyczą co piątego/co dziesiątego nauczyciela
- Co z potencjałem do pracy?
- Otwarcie na działania z zakresu promocji zdrowia w różnej skali

Czy zdrowie to głównie jego deficyty (niedobory) i problemy?

- Czy o zdrowiu nauczycieli należy myśleć tylko wtedy, gdy pojawiają się tradycyjne deficyty, problemy i gdy przychodzi pora na alarm?
- Czy specyfika pracy nauczyciela nie wymaga posiadania szczególnych **zasobów** psychospołecznych?
- Czy w społecznej roli nauczyciela nie nabierają szczególnego znaczenia funkcjonalne, behawioralne i potoczne aspekty zdrowia?

Czy zdrowie to głównie jego deficyty (niedobory) i problemy?

- Czy o zdrowiu nauczycieli należy myśleć tylko wtedy, gdy pojawiają się tradycyjne deficyty, problemy i gdy przychodzi pora na alarm?
- Czy specyfika pracy nauczyciela nie wymaga posiadania szczególnych **zasobów** psychospołecznych?
- Czy w społecznej roli nauczyciela nie nabierają szczególnego znaczenia funkcjonalne, behawioralne i potoczne aspekty zdrowia?

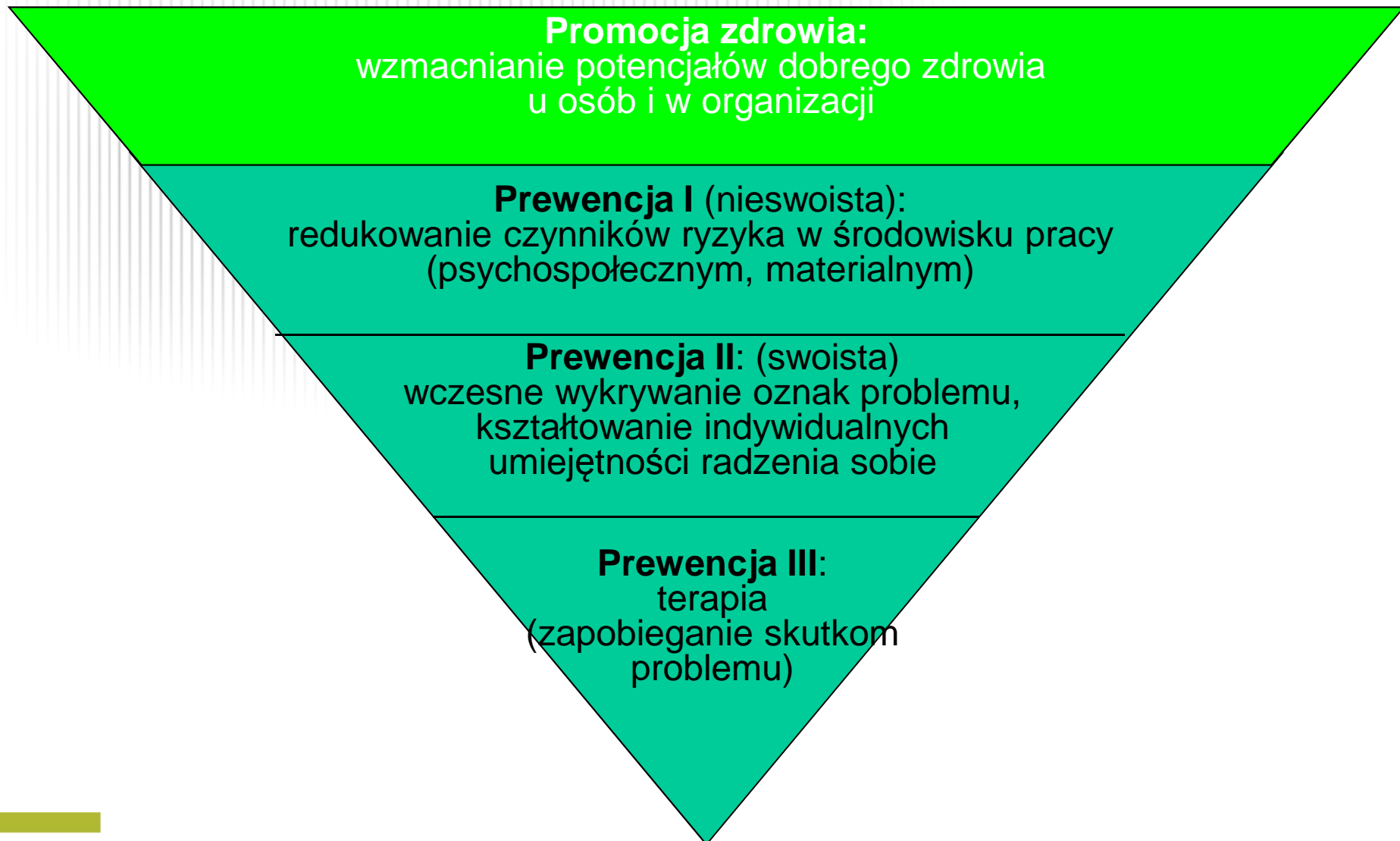
Czy tradycyjne myślenie o zdrowiu w szkole nie straciło na aktualności?

- Czy działania na rzecz zdrowia w szkole muszą być zdominowane przez perspektywę zdrowia uczniów (także w postawach nauczycieli wobec promocji zdrowia)?
- Czy pojęcie profilaktyki jest adekwatne do współczesnych wyzwań zdrowia w szkole?
- Czy zdrowie w szkole musi kojarzyć się głównie z edukacją?
- Czy działania muszą być podporządkowane realizacji planów i sprawozdawczości?

Profilaktyka a promocja zdrowia

Ugruntowane strategie w szkole (programy profilaktyczne, szkoła promująca zdrowie)

Promocja zdrowia

Co kryje się w definicjach?

- „Nauka i sztuka pomagania ludziom, by zmieniali swój styl życia na zdrowszy” (O’Donnell 1989)
- „**Sztuka interwencji w systemy społeczne, by rozwijały się w kierunku zdrowych środowisk**” (Grossmann, Scala 1993)

**Dziękujemy
za uwagę**

i prosimy o dyskusję